

№ Φ 092.22/1929

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ ΠΑΡΟΥΤΣΑΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΙ κατά ΕΛΛΑΔΑΣ

(Προσφυγή αριθ. 34639/09)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

2 Μαρτίου 2017

Η απόφαση αυτή θα καταστεί οριστική υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 44§2 της Σύμβασης. Μπορεί να επέλθουν αλλαγές ως προς τη μορφή.

Στην υπόθεση Παρούτσας και λοιποί κατά Ελλάδας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας σε τμήμα με την ακόλουθη σύνθεση:

Mirjana Lazarova Trajkovska, πρόεδρος,

Ledi Bianku,

Λίνος-Αλέξανδρος Σισιλιάνος,

Aleš Pejchal,

Robert Spano,

Pauliine Koskelo,

Tim Eicke, δικαστές,

και Abel Campos, γραμματέας τμήματος,

Αφού διασκέφθηκε σε συμβούλιο στις 31 Ιανουαρίου 2017,

Εκδίδει την πιο κάτω απόφαση, την οποία έλαβε την ημερομηνία αυτή:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση έχει εισαχθεί με μια προσφυγή (αριθ. 34639/09) την οποία άσκησαν κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας τέσσερις υπήκοοι του κράτους αυτού, ο κύριος Αθανάσιος Παρούτσας και οι κυρίες Ασπασία Παρούτσα, Ευθυμία Παρούτσα και Δήμητρα Παρούτσα («οι προσφεύγοντες»), οι οποίοι προσέφυγαν στο Δικαστήριο στις 12 Ιουνίου 2009 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους πληρεξουσίους της, κυρία Κ. Παρασκευοπούλου, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, κύριο Σ. Σπυρόπουλο, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και τον κύριο Δ. Καλόγηρο, δικαστικό αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται για παραβίαση του δικαιώματός τους πρόσβασης σε δικαστήριο, καθώς και για υπέρβαση της «λογικής προθεσμίας» της διαδικασίας (άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης).

4. Στις 4 Μαΐου 2010, η προσφυγή κοινοποιήθηκε στην Κυβέρνηση.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ

I. ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

5. Οι προσφεύγοντες έχουν γεννηθεί το 1932, το 1973, το 1974 και το 1981 αντίστοιχα. Κατοικούν στην Αθήνα, εκτός από τη δεύτερη προσφεύγουσα η οποία κατοικεί στην Ουάσιγκτον (Ηνωμένες Πολιτείες).

6. Με απόφαση της 8ης Μαΐου 2002 (πράξη αριθ. 8077/1612/2002), η πολεοδομική υπηρεσία του δήμου Αθηναίων («πολεοδομική υπηρεσία») διέταξε, προκειμένου να δοθεί τέλος στους κινδύνους που παρουσίαζε το κτίριο, την κατεδάφιση του πρώτου ορόφου ενός παλαιού και ακατοίκητου ακινήτου στο κέντρο της Αθήνας και τη θεμελίωση του ισογείου, το οποίο κρίθηκε ακατάλληλο για κατοικία. Η πολεοδομική υπηρεσία διευκρίνισε ότι ο πρώτος προσφεύγων, δικηγόρος και εξ αδιαιρέτου συνιδιοκτήτης με τις άλλες προσφεύγουσες, έπρεπε να προβεί στις εν λόγω εργασίες εντός προθεσμίας τριάντα ημερών, στη βάση τεχνικής μελέτης και υπό την επίβλεψη αρχιτέκτονα. Η μελέτη αυτή έπρεπε να κατατεθεί πρώτα προς έγκριση στην πολεοδομική υπηρεσία.

7. Η πολεοδομική υπηρεσία διαβίβασε την εν λόγω απόφαση στην αστυνομική διεύθυνση του τομέα όπου βρισκόταν το ακίνητο και την κάλεσε να κοινοποιήσει την απόφαση στην οικία του προσφεύγοντος.

8. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι προσφεύγοντες προέβησαν στις εργασίες χωρίς να συμβουλευτούν αρχιτέκτονα και με πρόθεση να κατεδαφίσουν ολόκληρο το ακίνητο.

9. Στις 31 Μαΐου 2002, υπάλληλοι της πολεοδομικής υπηρεσίας πραγματοποίησαν αυτοψία. Συνέταξαν έκθεση αυτοψίας των εργασιών κατεδάφισης («έκθεση αυτοψίας»), στην οποία διευκρίνιζαν ότι η ολική κατεδάφιση του ακινήτου ήταν παράνομη διότι το κτίριο είχε χαρακτηριστεί «νεοκλασικό» και, ως τέτοιο, έπρεπε να διατηρηθεί. Η εν λόγω έκθεση τελείωνε με τη φράση «εργασίες εν εξελίξει». Η πολεοδομική υπηρεσία διέταξε τότε τους ιδιοκτήτες του κτιρίου να σταματήσουν τις εργασίες κατεδάφισης και τους επέβαλε πρόστιμο 4.200 ευρώ (πράξη αριθ. 6/8072/B1612). Όπως προκύπτει από

την πράξη κοινοποίησης της έκθεσης αυτοψίας, αυτή τοιχοκολλήθηκε στο υπό κατεδάφιση κτίριο στις 21 Ιουνίου 2002.

10. Οι προσφεύγοντες, οι οποίοι είχαν στη διάθεσή τους προθεσμία τριάντα ημερών για να ασκήσουν ενδικοφανή προσφυγή, υποστηρίζουν ενώπιον του Δικαστηρίου ότι έλαβαν γνώση της εν λόγω πράξης μόλις ένα έτος αργότερα, στις 19 Ιουνίου 2003, όταν ο πρώτος προσφεύγων κλήθηκε να καταβάλει το επιβληθέν πρόστιμο (πράξη αριθ. 29173/2003).

11. Στις 4 Σεπτεμβρίου 2003, ο πρώτος προσφεύγων άσκησε ενδικοφανή προσφυγή κατά των δύο προαναφερόμενων τελευταίων πράξεων ενώπιον της επιτροπής εξέτασης προσφυγών της πολεοδομικής υπηρεσίας. Στις 16 Σεπτεμβρίου 2003, η ένστασή του κηρύχθηκε απαράδεκτη ως εκπρόθεσμη (πράξη αριθ. 159/342) για τον λόγο ότι ασκήθηκε μετά την παρέλευση της προθεσμίας των τριάντα ημερών η οποία είχε αρχίσει να τρέχει από την ημερομηνία κατά την οποία η υπ' αριθ. 6/8072/B1612 πράξη τοιχοκολλήθηκε στο υπό κατεδάφιση κτίριο.

12. Στις 20 Οκτωβρίου 2003, ο πρώτος προσφεύγων άσκησε ενώπιον του διοικητικού εφετείου Αθηνών αίτηση ακύρωσης των υπ' αριθ. 159/342 και 6/8072/B1612 πράξεων. Υποστήριζε ειδικότερα ότι, κατά τη φερόμενη ως ημερομηνία κοινοποίησης, το κτίριο είχε κατεδαφιστεί σχεδόν εξ ολοκλήρου και, ως εκ τούτου, δεν υπήρχε τοίχος στον οποίο θα μπορούσε να είχε τοιχοκολληθεί η υπ' αριθ. 6/8072/B1612 πράξη. Πρόσθετε ότι, καθώς δεν περίμενε απάντηση της διοίκησης σε κάποια αίτηση την οποία θα μπορούσε να είχε υποβάλει, δεν είχε κανένα λόγο να επισκεφτεί το κτίριο κατά την περίοδο των πραγματικών περιστατικών. Τέλος, παραπονούνταν για το γεγονός ότι η έκθεση αυτοψίας είχε τοιχοκολληθεί στις 21 Ιουνίου 2002 και όχι την ημερομηνία σύνταξης της έκθεσης, ήτοι στις 31 Μαΐου 2002.

13. Στις 28 Δεκεμβρίου 2004, το διοικητικό εφετείο, κρίνοντας ότι ο προσφεύγων δεν είχε προβάλει κανέναν έγκυρο λόγο για να αιτιολογήσει την εκπρόθεσμη άσκηση ένστασης (απόφαση αριθ. 2783/2004), απέρριψε την αίτηση. Επισήμανε ότι από την έκθεση αυτοψίας – στην οποία αναφερόταν ότι οι εργασίες ήταν σε εξέλιξη – προέκυπτε ότι η κατεδάφιση δεν είχε ολοκληρωθεί.

Διευκρινίζοντας ότι η πράξη κοινοποίησης της έκθεσης με τοιχοκόλληση είχε συνταχθεί από δύο υπαλλήλους της πολεοδομικής υπηρεσίας στο πλαίσιο της άσκησης των επίσημων καθηκόντων τους, έκρινε ότι επρόκειτο για απόδειξη κατά της οποίας χωρούσε ανταπόδειξη μόνο με προσβολή του εγγράφου αυτού ως πλαστού. Όσον αφορά το επιχείρημα του προσφεύγοντος σύμφωνα με το οποίο δεν ανέμενε καμία επιστολή από τη Διοίκηση, το εφετείο έκρινε ότι η κοινοποίηση της έκθεσης αυτοψίας με τοιχοκόλληση, της οποίας η πραγματικότητα αποδεικνυόταν από έγγραφο που είχε υπογραφεί από δύο υπαλλήλους της πολεοδομικής υπηρεσίας, συνιστούσε πρόσφορο τρόπο κοινοποίησης από τον οποίο συνάγεται αμάχητο τεκμήριο γνώσης του περιεχομένου της έκθεσης. Τέλος, έκρινε ότι η εκπρόθεσμη άσκηση ένστασης από τον προσφεύγοντα οφειλόταν σε αμέλεια του ίδιου.

14. Στις 19 Οκτωβρίου 2005, ο προσφεύγων άσκησε έφεση κατά της εν λόγω απόφασης ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Κατήγγειλε, μεταξύ άλλων, παραβίαση του άρθρου 6 της Σύμβασης.

15. Στις 31 Δεκεμβρίου 2008, το Συμβούλιο της Επικρατείας υιοθέτησε τα συμπεράσματα του διοικητικού εφετείου και απέρριψε την έφεση με την υπ' αριθ. 3973/2008 απόφασή του, η οποία καθαρογράφηκε στις 26 Φεβρουαρίου 2009.

16. Ειδικότερα, όσον αφορά τον λόγο έφεσης του προσφεύγοντος που σχετιζόταν με το άρθρο 6, το Συμβούλιο της Επικρατείας επισήμανε ότι η μη τοιχοκόλληση την ημέρα της αυτοψίας δεν συνεπαγόταν ακυρότητα της διαδικασίας και ότι η τοιχοκόλληση αποτελούσε πρόσφορο τρόπο κοινοποίησης της επίδικης διοικητικής πράξης, κατά της οποίας μπορούσε να ασκηθεί τόσο ενδικοφανής προσφυγή ενώπιον των διοικητικών αρχών όσο και αίτηση ακύρωσης.

II. ΤΟ ΟΙΚΕΙΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ

17. Τα οικεία άρθρα του υπ' αριθ. 267/1998 προεδρικού διατάγματος σχετικά με τη διαδικασία χαρακτηρισμού και κατεδάφισης αυθαιρέτων κατασκευών ορίζουν τα εξής:

Άρθρο 1

«Η διαπίστωση και ο χαρακτηρισμός αυθαίρετου [...] γίνεται ύστερα από αυτοψία υπάλληλου της κατά τόπο αρμόδιας πολεοδομικής υπηρεσίας, που συντάσσει επί τόπου σχετική έκθεση. Η πιο πάνω έκθεση που υπογράφεται από τον υπάλληλο που διενεργεί την αυτοψία, τοιχοκολλείται την ίδια μέρα στο αυθαίρετο. Για την τοιχοκόλληση συντάσσεται πράξη κάτω από το πρωτότυπο της έκθεσης, σημειώνεται η ημερομηνία και υπογράφεται από τον υπάλληλο που έκανε την αυτοψία [...] Αντίγραφο της έκθεσης αποστέλλεται με αποδεικτικό αμέσως στον οικείο δήμο ή κοινότητα και την αρμόδια Αστυνομική Αρχή. »

Άρθρο 4

«1. Κατά της έκθεσης αυτοψίας μπορεί να κάνει ένσταση κάθε ενδιαφερόμενος.

2. Η ένσταση, που ασκείται μέσα σε ανατρεπτική προθεσμία τριάντα ημερών από την τοιχοκόλληση της έκθεσης στο αυθαίρετο, κατατίθεται στην αρμόδια πολεοδομική υπηρεσία (...)

4. Η επιτροπή [εξέτασης ενδικοφανών προσφυγών], αφού εξετάσει τις απόψεις του ενδιαφερομένου, αποφαινεται οριστικά επί της ένστασης, με αιτιολογημένη απόφαση, η οποία αναγράφεται πάνω στην ένσταση και υπογράφεται από τα μέλη και τον γραμματέα αυτής.»

18. Με την υπ' αριθ. 1244/2008 της 9ης Απριλίου 2008, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι η τοιχοκόλληση της έκθεσης αυτοψίας, η οποία προβλεπόταν στο άρθρο 1 του υπ' αριθ. 267/1998 διατάγματος, αποτελούσε πρόσφορο μέσο γνωστοποίησης του περιεχομένου της έκθεσης προς οποιονδήποτε ενδιαφερόμενο ο οποίος μπορούσε να ασκήσει ενδικοφανή προσφυγή ενώπιον της αρμόδιας επιτροπής. Έκρινε επίσης ότι νομίμως οριζόταν ως αφετηρία της προθεσμίας των τριάντα ημερών για την άσκηση της ένστασης η τοιχοκόλληση της έκθεσης αυτοψίας στην επίμαχη κατασκευή. Εκτιμώντας ότι η ρύθμιση αυτή αποσκοπούσε στην αποτελεσματική προστασία και την ταχεία αποκατάσταση του οικιστικού περιβάλλοντος, καθώς και ότι εξυπηρετούσε

σκοπό γενικότερου δημοσίου συμφέροντος, αποφάνθηκε ότι, συνεπώς, δεν αντίκειται ούτε στο άρθρο 20 § 1 του Συντάγματος ούτε στο άρθρο 6 της Σύμβασης. Διευκρίνισε ότι η Διοίκηση δεν υποχρεούνταν να κοινοποιεί την εν λόγω έκθεση προσωπικά στους ιδιοκτήτες, νομείς και εργολάβους, λόγω του υψηλού ενδεχομένως αριθμού τους και της πιθανής δυσκολίας εντοπισμού τους, και ότι η αναγραφή του ονόματός τους στην έκθεση είχε ενδεικτικό και μόνο χαρακτήρα.

19. Εντούτοις, ορισμένοι δικαστές, στην αποκλίνουσα γνώμη τους, ανέφεραν ότι το τεκμήριο βάσει του οποίου η προθεσμία τριάντα ημερών αρχίζει να τρέχει από την ημερομηνία τοιχοκόλλησης της έκθεσης αυτοψίας έπρεπε να είναι μαχητό όχι μόνο σε περίπτωση ανωτέρας βίας, αλλά επίσης όταν ο ενδιαφερόμενος αποδεικνύει ότι δεν μπόρεσε να λάβει γνώση της έκθεσης αυτοψίας λόγω αντικειμενικών περιστάσεων που καθιστούν αδύνατη την εν λόγω γνώση (κατοικία σε απομακρυσμένη περιοχή, νοσηλεία, στρατιωτική θητεία κ.λπ.).

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ

I. ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

20. Το Δικαστήριο επισημαίνει καταρχάς ότι μόνο ο πρώτος προσφεύγων συμμετείχε στην επίδικη διαδικασία. Εκτιμά ότι, παρότι στις τρεις άλλες προσφεύγουσες, εξ αδιαιρέτου κύριες του επίδικου ακινήτου από κοινού με τον προσφεύγοντα, δεν κοινοποιήθηκε καμία πράξη σχετικά με το ακίνητο, αυτό δεν τις εμπόδιζε να συμμετάσχουν στη διαδικασία που κίνησε ο πρώτος προσφεύγων, κάτι που δεν έπραξαν. Ως εκ τούτου, κρίνει την προσφυγή παραδεκτή μόνο όσον αφορά τον πρώτο προσφεύγοντα και την κηρύσσει απαράδεκτη όσον αφορά τις τρεις άλλες προσφεύγουσες.

Π. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΛΟΓΩ ΕΛΛΕΙΨΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΕ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

21. Ο προσφεύγων παραπονείται ότι δεν είχε πρόσβαση σε δικαστήριο για να ασκήσει τα δικαιώματά του. Υποστηρίζει ότι είχε προβεί σε εργασίες κατεδάφισης του ακινήτου του σε συνέχεια της διαταγής της Διοίκησης και ότι δεν είχε λόγο να μεταβεί στον τόπο για να ελέγξει αν είχαν τοιχοκολληθεί έγγραφα που τον αφορούσαν. Υπογραμμίζει ότι το επίδικο κτίριο δεν αποτελούσε κατοικία του ούτε ήταν μέρος το οποίο επισκεπτόταν συχνά. Υποστηρίζοντας ότι, κατά την ημερομηνία κοινοποίησης της υπ' αριθ. 6/8072/B1612 πράξης, το κτίριο δεν είχε πλέον τοίχο, υποθέτει ότι η εν λόγω πράξη αφέθηκε στο έδαφος. Διερωτάται για την πρακτική αυτή, υποστηρίζοντας ότι οι αρχές γνώριζαν τα στοιχεία επικοινωνίας του και ότι μπορούσαν ευχερώς να του κοινοποιήσουν την πράξη στον τόπο κατοικίας του. Εκτιμά έτσι ότι υπήρξε θύμα παράλογης συμπεριφοράς εκ μέρους της διοίκησης, κατηγορώντας την, αφενός, ότι τον διέταξε να κατεδαφίσει το παλαιό κτίριο και, αφετέρου, ότι του επέβαλε πρόστιμο διότι δεν εκτέλεσε την αιτούμενη κατεδάφιση. Υποστηρίζει ότι, κηρύσσοντας εκπρόθεσμη την ενδικοφανή προσφυγή του, οι εθνικές αρχές επέδειξαν υπερβολική τυπολατρία και ότι εκμηδένισαν κάθε δυνατότητα άμυνας έναντι της, παρελκυστικής κατά την άποψή του, στάσης της Διοίκησης. Επικαλείται το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης, του οποίου το εφαρμοστέο εν προκειμένω τμήμα έχει ως εξής:

«Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δικαίως [...] υπό [...] δικαστηρίου [...], το οποίον θα αποφασίση [...] επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως [...] »

Α. Επί του παραδεκτού

22. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη κατά την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Σημειώνει, επιπλέον,

ότι δεν αντίκειται σε κανέναν άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

23. Ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι, ισχυριζόμενη ότι η απόφαση με την οποία του επιβλήθηκε πρόστιμο του κοινοποιήθηκε με ορθό τρόπο, η Κυβέρνηση δεν λαμβάνει υπόψη τις περιστάσεις της υπόθεσης. Υποστηρίζει ότι το υπ' αριθ. 267/1998 διάταγμα δεν είχε εφαρμογή στην περίπτωση του διότι, την ημερομηνία τοιχοκόλλησης, το επίμαχο ακίνητο είχε κατεδαφιστεί και ήταν, ως εκ τούτου, αδύνατο να τοιχοκολληθεί η έκθεση αυτοψίας σε ανύπαρκτους τοίχους. Παραπέμποντας σε απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας του 2001, υποστηρίζει επιπλέον ότι τα ελληνικά δικαστήρια δέχθηκαν ότι μια έκθεση αυτοψίας, όπως η επίδικη, πρέπει να κοινοποιείται απευθείας στον ιδιοκτήτη του ακινήτου, ιδίως όταν ο ιδιοκτήτης δεν διαμένει σε αυτό. Τέλος, υποστηρίζει ότι το ακίνητο δεν είχε χαρακτηριστεί ως «νεοκλασικό» και, συνεπώς, δεν έπρεπε να διατηρηθεί, και εκφράζει τη λύπη του για το γεγονός ότι υπήρξε θύμα αντικρουόμενων διοικητικών πράξεων.

24. Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι το άρθρο 4 § 2 του υπ' αριθ. 267/1998 προεδρικού διατάγματος, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο εφαρμόστηκε στην περίπτωση του προσφεύγοντος, δεν είναι αυθαίρετα και δεν εμπόδισαν τον ενδιαφερόμενο να προσφύγει στα δικαστήρια για να αμφισβητήσει τη νομιμότητα της έκθεσης αυτοψίας. Είναι της άποψης ότι, καθώς η αυτοψία από υπάλληλους της πολεοδομικής υπηρεσίας και η τοιχοκόλληση της επίδικης πράξης πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια των εργασιών κατεδάφισης, είναι βέβαιο ότι ο προσφεύγων έλαβε γνώση, αν όχι απευθείας, τουλάχιστον μέσω του επιστάτη που επέβλεπε τις εργασίες. Προσθέτει ότι ο προσφεύγων, δικηγόρος στο επάγγελμα, δεν είναι δυνατόν να μην γνώριζε την ύπαρξη του εν λόγω άρθρου. Τέλος, κατά την Κυβέρνηση, η ασφάλεια δικαίου και η ορθή απονομή της δικαιοσύνης θα θίγονταν σε σημαντικό βαθμό αν οι ιδιώτες είχαν τη δυνατότητα,

μετά την παρέλευση σημαντικού χρονικού διαστήματος, να προσφεύγουν στα δικαστήρια και να αμφισβητούν την εγκυρότητα διαφόρων διοικητικών πράξεων ισχυριζόμενοι ότι δεν είχαν λάβει γνώση ενώ τα γεγονότα αποδείκνυαν το αντίθετο.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

α) Εφαρμοστέες αρχές

25. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, κατά τη νομολογία του, το «δικαίωμα σε δικαστήριο», του οποίου το δικαίωμα πρόσβασης αποτελεί μια ιδιαίτερη πτυχή, δεν είναι απόλυτο και υπόκειται σε περιορισμούς που γίνονται σιωπηρά δεκτοί, ιδίως σε ό,τι αφορά τις προϋποθέσεις παραδεκτού ενός ενδίκου μέσου, διότι από την ίδια την φύση του απαιτεί μια ρύθμιση εκ μέρους του Κράτους, το οποίο διαθέτει ως προς τούτο μια σχετική διακριτική ευχέρεια. Εν τούτοις, οι περιορισμοί αυτοί δεν μπορούν να περιορίζουν την πρόσβαση για έναν διοικούμενο κατά τρόπο ή σε βαθμό που να θίγεται στην ίδια τη φύση του το δικαίωμα του τελευταίου σε δικαστήριο. Οι περιορισμοί αυτοί δεν συμβιβάζονται με το άρθρο 6 § 1 παρά μόνον αν επιδιώκουν έναν θεμιτό σκοπό και αν υπάρχει εύλογη σχέση αναλογικότητας μεταξύ των χρησιμοποιούμενων μέσων και του επιδιωκόμενου σκοπού (Σταμούλη και λοιποί κατά Ελλάδα, αριθ. 1735/07, § 21, 28 Μαΐου 2009).

26. Το Δικαστήριο διευκρινίζει καταρχήν ότι δεν καλείται να εξετάσει *in abstracto* τη συμβατότητα με τη Σύμβαση των οικείων διατάξεων του υπ' αριθ. 267/1998 προεδρικού διατάγματος και της συναφούς με το εν λόγω διάταγμα νομολογίας. Επιπλέον, ο ρόλος του Δικαστηρίου δεν είναι να υποκαθιστά με τη δική του εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών και των αποδείξεων την κρίση των εθνικών δικαστηρίων και ότι το καθήκον αυτό απόκειται, καταρχήν και εν απουσία αυθαιρεσίας, στο εθνικό δίκαιο και στα εθνικά δικαστήρια (Schenk κατά Ελβετίας, 12 Ιουλίου 1988, §§ 45-46, série A no 140, Tejedor García κατά Ισπανίας, 16 Δεκεμβρίου 1997, § 31, Recueil des arrêts et décisions 1997 VIII, και García Ruiz κατά Ισπανίας [GC], αριθ. 30544/96, § 28, CEDH 1999-I). Τούτο

ισχύει ιδιαίτερα όταν πρόκειται για την ερμηνεία εκ μέρους των δικαστηρίων κανόνων δικονομικής φύσεως όπως ο τύπος και οι προθεσμίες που διέπουν την άσκηση ενός ενδίκου μέσου (Pérez de Rada Cavanilles κατά Ισπανίας, 28 Οκτωβρίου 1998, § 43, Recueil 1998-VIII).

27. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει επιπλέον ότι η ρύθμιση που αφορά τις τυπικές προϋποθέσεις άσκησης ενδίκου μέσου αποβλέπει, ασφαλώς, στη διασφάλιση της ορθής απονομής της δικαιοσύνης και ότι οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να αναμένουν ότι οι κανόνες αυτοί θα εφαρμοστούν. Το Δικαστήριο επιβεβαιώνει, εντούτοις, ότι η εν λόγω ρύθμιση ή η εφαρμογή της δεν θα πρέπει να εμποδίζει τους διοικούμενους να ασκήσουν ένα διαθέσιμο ένδικο μέσο (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, Χριστοδούλου κατά Ελλάδας, αριθ. 514/07, § 21, 16 Ιουλίου 2009 και ERFAR-AVEF κατά Ελλάδας, αριθ. 31150/09, §§ 41-42, 27 Μαρτίου 2014).

28. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει, επιπλέον, ότι είχε ήδη την ευκαιρία να εξετάσει το ζήτημα της κοινοποίησης διαδικαστικών πράξεων. Έκρινε συναφώς ότι «το δικαίωμα σε δικαστήριο» περιλαμβάνει διάφορες πτυχές, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται το δικαίωμα πρόσβασης και η ισότητα των όπλων, στο πλαίσιο της οποίας απαιτείται δίκαιη ισορροπία μεταξύ των διαδίκων. Οι ρυθμίσεις που σχετίζονται με τις διατυπώσεις άσκησης ενδίκου μέσου δεν θα πρέπει να εμποδίζουν τους διοικούμενους να κάνουν χρήση ενός διαθέσιμου ενδίκου μέσου. Για να είναι αποτελεσματικό το δικαίωμα πρόσβασης, ο ενδιαφερόμενος πρέπει να διαθέτει σαφή και πρακτική δυνατότητα να αμφισβητήσει μια πράξη η οποία συνιστά παρέμβαση στα δικαιώματά του (βλέπε την απόφαση S.C. Raisa M. Shipping S.R.L. κατά Ρουμανίας, αριθ. 37576/05, § 29, 8 Ιανουαρίου 2013 και την εκεί αναφερόμενη νομολογία). Στην υπόθεση αυτή, το ακυρωτικό δικαστήριο είχε απορρίψει αίτηση για τον μόνο λόγο ότι η κοινοποίηση με τοιχοκόλληση, κοινοποίηση την οποία ο προσφεύγων ισχυριζόταν ότι ουδέποτε έλαβε, αποτελούσε τρόπο κοινοποίησης που προβλεπόταν από τον νόμο. Το Δικαστήριο έκρινε έτσι ότι, μη ενεργώντας με δέουσα επιμέλεια όσον αφορά την εξακρίβωση της παραλαβής της κλήσης από

την προσφεύγουσα, το ακυρωτικό δικαστήριο επέδειξε τυπολατρία η οποία δεν συμβιβάζεται με το γράμμα και το πνεύμα του άρθρου 6 § 1.

29. Τέλος, το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι το γεγονός της απόρριψης από το Συμβούλιο της Επικρατείας μιας προσφυγής ως εκπρόθεσμης, ενώ οι τρόποι άσκησης της προσφυγής αυτής, ιδίως όσον αφορά τον υπολογισμό της προθεσμίας που πρέπει να τηρηθεί, δεν χαρακτηρίζονταν από επαρκή συνοχή και σαφήνεια, είχε στερήσει από τον προσφεύγοντα το πρακτικό και αποτελεσματικό δικαίωμά του πρόσβασης στο Συμβούλιο της Επικρατείας (de Geouffre de la Pradelle κατά Γαλλίας, απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1992, série A no 253, §§34-35).

β) Εφαρμογή των αρχών στην υπό κρίση υπόθεση

30. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι, σύμφωνα με το άρθρο 4 του υπ' αριθ. 267/1998 προεδρικού διατάγματος σχετικά με τη διαδικασία χαρακτηρισμού και κατεδάφισης αυθαίρετων κατασκευών, κάθε ενδιαφερόμενος μπορεί να ασκήσει ενδικοφανή προσφυγή κατά της έκθεσης αυτοψίας εντός προθεσμίας τριάντα ημερών από την ημερομηνία τοιχοκόλλησης της εν λόγω έκθεσης επί του επίδικου κτιρίου. Επισημαίνει ότι, στην από 9 Απριλίου 2008 απόφασή του, το Συμβούλιο της Επικρατείας, προβαίνοντας σε ερμηνεία του άρθρου αυτού, έκρινε ότι η τοιχοκόλληση της έκθεσης αυτοψίας συνιστούσε πρόσφορο μέσο κοινοποίησης του περιεχομένου της έκθεσης σε κάθε ενδιαφερόμενο και ότι η διοίκηση δεν υποχρεούνταν να κοινοποιεί την έκθεση αυτή προσωπικά στους ιδιοκτήτες, νομείς και εργολάβους, λόγω του υψηλού ενδεχομένως αριθμού τους και της πιθανής δυσκολίας εντοπισμού τους.

31. Καταρχήν, το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι κανόνες που προβλέπονται στο άρθρο 4 του διατάγματος είναι διατυπωμένοι με σαφήνεια και παρουσιάζουν αδιαμφισβήτητα πλεονεκτήματα. Σκοπός τους είναι να διασφαλιστεί η σταθερότητα νομικών καταστάσεων και να μειωθούν οι διατυπώσεις εφαρμογής των αποφάσεων της Διοίκησης, κυρίως όταν αυτές αφορούν ακίνητα με πολυάριθμους ιδιοκτήτες.

32. Όσον αφορά το επιχείρημα του προσφεύγοντος σύμφωνα με το οποίο δεν ανέμενε καμία επιστολή από τη Διοίκηση, το εφετείο έκρινε ότι η κοινοποίηση της έκθεσης αυτοψίας με τοιχοκόλληση, της οποίας η πραγματικότητα αποδεικνυόταν από έγγραφο που είχε υπογραφεί από δύο υπαλλήλους της πολεοδομικής υπηρεσίας, συνιστούσε πρόσφορο τρόπο κοινοποίησης από τον οποίο συνάγεται αμάχητο τεκμήριο γνώσης του περιεχομένου της έκθεσης (πιο πάνω σκέψη 13).

33. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι σε αστική υπόθεση, αν και σε διαφορετικό πλαίσιο, εκείνο του προσδιορισμού της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης, είχε κρίνει ότι η οικεία ελληνική νομοθεσία – η οποία περιλάμβανε αμάχητο τεκμήριο το οποίο εμπόδιζε τους προσφεύγοντες να ασκήσουν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων το δικαίωμά τους σε πλήρη αποζημίωση λόγω της απώλειας της ιδιοκτησίας τους – χαρακτηριζόταν από υπερβολική ανελαστικότητα στο πλαίσιο της οποίας δεν λαμβανόταν υπόψη η ποικιλομορφία των καταστάσεων (Παπαχελάς κατά Ελλάδας, απόφαση της 25ης Μαρτίου 1999, § 53, *Rapports des arrêts et décisions* 1999-II και εκεί παρατεθείσα νομολογία). Το Δικαστήριο εκτιμά ότι η ίδια συλλογιστική μπορεί να εφαρμοστεί όταν τίθεται εν αμφιβόλω ένα δικαίωμα τόσο ουσιώδες όσο το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο. Επομένως, θα διερευνήσει εν προκειμένω αν έγιναν υπέρβαση ορισμένων ορίων σε βάρος του προσφεύγοντος.

34. Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι, στην από 31 Δεκεμβρίου 2008 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, μια μειοψηφία δικαστών, στην αποκλίνουσα γνώμη τους, ανέφεραν ότι το τεκμήριο βάσει του οποίου η προθεσμία τριάντα ημερών έτρεχε από την ημερομηνία τοιχοκόλλησης της έκθεσης αυτοψίας, διότι τεκμαίρεται ότι ο προσφεύγων έλαβε γνώση αυτής τη συγκεκριμένη ημερομηνία, έπρεπε να είναι μαχητό όχι μόνο σε περίπτωση ανωτέρας βίας, αλλά επίσης όταν ο ενδιαφερόμενος αποδεικνύει ότι δεν μπόρεσε να λάβει γνώση της έκθεσης αυτοψίας λόγω αντικειμενικών περιστάσεων που καθιστούσαν αδύνατη τη εν λόγω γνώση (πιο πάνω σκέψη 19).

35. Το Δικαστήριο συμφωνεί με αυτού του είδους την προσέγγιση, με την οποία δίνεται η δυνατότητα να αποφευχθεί η υπερβολική ανελαστικότητα ενός

συστήματος που βασίζεται σε ένα αμάχητο κριτήριο και να ληφθεί υπόψη η πολυμορφία των καταστάσεων και των πραγματικών εμποδίων στη γνώση της έκθεσης αυτοψίας.

36. Επισημαίνει ότι, εν προκειμένω, ο προσφεύγων είχε σοβαρά επιχειρήματα να προβάλει – κάτι που άλλωστε έπραξε – προκειμένου να προσπαθήσει να αποδείξει ότι του ήταν αδύνατο να τηρήσει την προθεσμία των τριάντα ημερών που προβλέπεται στο άρθρο 4 του διατάγματος. Σημειώνει ότι το εφετείο, τις απόψεις του οποίου υιοθέτησε το Συμβούλιο της Επικρατείας, έκρινε ωστόσο ότι η κοινοποίηση με τοιχοκόλληση, όπως αυτή πραγματοποιήθηκε εν προκειμένω, αρκούσε για να αποτελέσει το σημείο αφετηρίας της εν λόγω προθεσμίας.

37. Πρέπει να επισημανθεί ότι ο προσφεύγων ξεκίνησε τις διαταχθείσες εργασίες από την επομένη της από 8 Μαΐου 2002 απόφασης με την οποία του επιβλήθηκε προθεσμία τριάντα ημερών για την εκτέλεση των εργασιών. Η πολεοδομική υπηρεσία του δήμου πραγματοποίησε αυτοψία στις 31 Μαΐου 2002, αλλά η έκθεση αυτοψίας κοινοποιήθηκε με τοιχοκόλληση μόλις στις 21 Ιουνίου 2002, ήτοι είκοσι ημέρες αργότερα. Εάν οι εργασίες κατεδάφισης βρίσκονταν σε πλήρη εξέλιξη στις 31 Μαΐου, όπως διευκρινιζόταν στην έκθεση αυτοψίας, είναι πολύ πιθανό στις 21 Ιουνίου 2002 να είχαν ολοκληρωθεί ή, τουλάχιστον, να βρίσκονταν σε πολύ προχωρημένο στάδιο, λαμβανομένης υπόψη της προθεσμίας που ορίστηκε με την από 8 Μαΐου 2002 απόφαση. Κατά την άποψη του Δικαστηρίου, οι πιθανότητες να μπορέσει ο προσφεύγων να λάβει γνώση της έκθεσης αυτοψίας, η οποία αφέθηκε σε ένα κτίριο το οποίο στις 21 Ιουνίου 2002 είχε πιθανότατα κατεδαφιστεί, ήταν ελάχιστες.

38. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι απορρίπτοντας ως εκπρόθεσμη την ένσταση του προσφεύγοντος, με την εφαρμογή ενός κριτηρίου το οποίο θεώρησαν αμάχητο, τα ελληνικά δικαστήρια δεν έδωσαν απάντηση στα συγκεκριμένα προβλήματα που προέβαλε ο προσφεύγων και παρεμπόδισαν υπερβολικά το δικαίωμά του πρόσβασης σε δικαστήριο.

Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης επί αυτού.

III. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΛΟΓΩ ΥΠΕΡΒΑΣΗΣ ΤΗΣ ΛΟΓΙΚΗΣ ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΣ

39. Ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι η διάρκεια της διαδικασίας παραβίασε την αρχή της «λογικής προθεσμίας» την οποία προβλέπει το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης. Η διάταξη αυτή έχει ως εξής:

«Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή [...] εντός λογικής προθεσμίας υπό [...] δικαστηρίου [...], το οποίον θα αποφασίση [...] επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως [...] »

40. Η Κυβέρνηση αντικρούει τη θέση αυτή. Υποστηρίζει ότι σημαντικός αριθμός υποθέσεων εκκρεμεί ενώπιον του διοικητικού εφετείου και του Συμβουλίου της Επικρατείας, αριθμός στον οποίο τα εν λόγω δικαστήρια δεν μπορούν να ανταποκριθούν παρά τις προσπάθειες που καταβάλλουν και τα μέτρα που έχουν ληφθεί για την επιτάχυνση των διαδικασιών.

41. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η περίοδος που πρέπει να ληφθεί υπόψη άρχισε στις 23 Οκτωβρίου 2003, με την κατάθεση της αίτησης στο διοικητικό εφετείο Αθηνών, και ολοκληρώθηκε στις 26 Φεβρουαρίου 2009, με την καθαρογραφή της απόφασης του Συμβουλίου της Επικρατείας. Η επίδικη διαδικασία διήρκεσε, επομένως, πέντε έτη και τέσσερις μήνες περίπου για δύο βαθμούς δικαιοδοσίας.

42. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας μιας διαδικασίας εκτιμάται σύμφωνα με τις περιστάσεις της υπόθεσης και λαμβανομένων υπόψη των κριτηρίων που έχουν καθιερωθεί από τη νομολογία του, και ειδικότερα της πολυπλοκότητας της υπόθεσης, της συμπεριφοράς του προσφεύγοντος και εκείνης των αρμοδίων αρχών, καθώς και του διακυβεύματος της διαφοράς για τον ενδιαφερόμενο (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, Frydlender κατά Γαλλίας [GC], αριθ. 30979/96, § 43, CEDH 2000-VII).

43. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει επίσης ότι έχει διαπιστώσει, σε πολλές υποθέσεις στις οποίες εγείρονταν ζητήματα παρόμοια με αυτά της υπό κρίση υπόθεσης, την παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.

44. Αφού εξέτασε όλα τα στοιχεία που του υποβλήθηκαν, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η Κυβέρνηση δεν εξέθεσε κανένα γεγονός ή επιχείρημα που να μπορεί να οδηγήσει σε διαφορετικό συμπέρασμα στην υπό κρίση υπόθεση. Λαμβάνοντας υπόψη τη νομολογία του επί του ζητήματος, και κυρίως την άνω των τριών ετών και δύο μηνών διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, το Δικαστήριο εκτιμά ότι, εν προκειμένω, η διάρκεια της επίδικης διαδικασίας είναι υπερβολική και δεν ανταποκρίνεται στην απαίτηση της «λογικής προθεσμίας».

Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1.

IV. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

45. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης,
«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την ατελή μόνον επανόρθωση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία δίκαιη ικανοποίηση. »

A. Ζημία

46. Ο προσφεύγων ζητεί 20.000 ευρώ για ηθική βλάβη.

47. Κατά την άποψη της Κυβέρνησης, η διαπίστωση παραβίασης θα συνιστούσε επαρκή δίκαιη ικανοποίηση.

48. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι ο προσφεύγων υπέστη βέβαιη ηθική βλάβη λόγω της παραβίασης του δικαιώματός του πρόσβασης σε δικαστήριο, καθώς και του δικαιώματός του να εξεταστεί η υπόθεσή του εντός λογικής προθεσμίας, βλάβη την οποία δεν αποκαθιστά επαρκώς η διαπίστωση παραβίασης της Σύμβασης. Αποφαινόμενο κατά δίκαιη κρίση, του επιδικάζει 4.200 ευρώ για την αιτία αυτή, πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλεται ως φόρος.

Β. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

49. Ο προσφεύγων ζητεί επίσης 827,30 ευρώ για έξοδα και δικαστική δαπάνη, 2.633 ευρώ για αμοιβή δικηγόρου στη διαδικασία ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και ένα ποσό, το οποίο δεν προσδιορίζει, για τα έξοδα στο πλαίσιο της διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου.

50. Η Κυβέρνηση θεωρεί ότι οι αξιώσεις του προσφεύγοντος είναι ασαφείς και δεν τεκμηριώνονται από δικαιολογητικά τα οποία να αποδεικνύουν τον πραγματικό χαρακτήρα αυτών των εξόδων και αμοιβών.

51. Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, ένας προσφεύγων δεν μπορεί να επιτύχει την καταβολή των εξόδων και της δικαστικής δαπάνης του παρά στο μέτρο που αποδεικνύονται η πραγματικότητα, η αναγκαιότητα και ο εύλογος χαρακτήρας του ύψους τους. Επιπλέον, για να έχει δικαίωμα στην καταβολή εξόδων και δικαστικής δαπάνης, ο προσφεύγων πρέπει να έχει υποβληθεί σε αυτά με σκοπό να αποτρέψει ή να διορθώσει μια παραβίαση της Σύμβασης. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι εν προκειμένω η διαδικασία ενώπιον του διοικητικού εφετείου και του Συμβουλίου της Επικρατείας επεδίωκε έναν τέτοιο σκοπό. Εντούτοις, ο προσφεύγων προσκομίζει μόνο δύο αποδείξεις δικηγορικής αμοιβής ενώπιον των δύο αυτών δικαστηρίων, ποσού 320 ευρώ η μία και 954 ευρώ η άλλη. Λαμβανομένων υπόψη των εγγράφων που έχει στην κατοχή του, το Δικαστήριο επιδικάζει ολόκληρο το ποσό αυτό, ήτοι 1.274 ευρώ. Αντιθέτως, δεν επιδικάζει κανένα ποσό για τα έξοδα και τη δικαστική δαπάνη στο πλαίσιο της διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου, διότι ο προσφεύγων δεν προσδιόρισε ποσοτικά την αξίωσή του ως προς τούτο.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

52. Το Δικαστήριο κρίνει προσήκον να υπολογίσει τους τόκους υπερημερίας βάσει του επιτοκίου διευκόλυνσης οριακού δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, προσαυξημένου κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

1. *Κηρύσσει*, ομόφωνα, την προσφυγή παραδεκτή όσον αφορά τον πρώτο προσφεύγοντα και απαράδεκτη όσον αφορά τις τρεις άλλες προσφεύγουσες.

2. *Αποφαίνεται*, ομόφωνα, ότι υπήρξε παραβίαση το άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης όσον αφορά το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο.

3. *Αποφαίνεται*, ομόφωνα, ότι υπήρξε παραβίαση το άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης όσον αφορά τη διάρκεια της διαδικασίας.

4. *Αποφαίνεται*

α) ότι το καθ' ου η προσφυγή Κράτος οφείλει να καταβάλει στον προσφεύγοντα, εντός τριών μηνών από την ημερομηνία κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, τα ακόλουθα ποσά:

i. με έξι ψήφους έναντι μίας, 4.200 (τέσσερις χιλιάδες διακόσια) ευρώ, πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλεται ως φόρος επί του ποσού αυτού, για ηθική βλάβη,

ii. ομόφωνα, 1.274 (χίλια διακόσια εβδομήντα τέσσερα) ευρώ, πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλεται ως φόρος επί του ποσού αυτού, για έξοδα και δικαστική δαπάνη,

β) ότι, από τη λήξη της εν λόγω προθεσμίας και μέχρι την καταβολή, τα ποσά αυτά θα προσαυξηθούν με απλό τόκο με επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο διευκόλυνσης οριακού δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το οποίο θα ισχύει κατά την περίοδο αυτή, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

5. *Απορρίπτει*, ομόφωνα, το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη γαλλική γλώσσα και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 2 Μαρτίου 2017, κατ' εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού του Δικαστηρίου.

Abel Campos

Γραμματέας

Mirjana Lazarova Trajkovska

Πρόεδρος

№ Φ 092.22/1929

Στην παρούσα απόφαση επισυνάπτεται, σύμφωνα με τα άρθρα 45 § 2 της Σύμβασης και 74 § 2 του κανονισμού, η έκθεση της διάφορης γνώμης του δικαστή Eicke.

M.L.T.

A.C.

ΕΝ ΜΕΡΕΙ ΑΠΟΚΛΙΝΟΥΣΑ ΓΝΩΜΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗ ΕΙCKE

(Μετάφραση)

1. Στην υπό κρίση υπόθεση, συντάχθηκα με δισταγμό με τη γνώμη της πλειοψηφίας, η οποία διαπίστωσε παραβίαση του δικαιώματος «πρόσβασης σε δικαστήριο», το οποίο κατοχυρώνεται από το αστικό σκέλος του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης. Θα ήταν ίσως σκόπιμο να εκθέσω εν συντομία τον λόγο του δισταγμού μου, καθώς αυτός είναι ο λόγος που βρίσκεται στον πυρήνα της διαφωνίας μου σχετικά με το ποσό που επιδικάστηκε για δίκαιη ικανοποίηση.

2. Θα πρέπει καταρχήν να διευκρινίσω ότι συντάσσομαι πλήρως με τις αρχές στις οποίες βασίζεται το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε η πλειοψηφία, όπως αυτές εκτίθενται στις σκέψεις 25 έως 27 της απόφασης, καθώς και με τη δήλωση που διατυπώνεται στη σκέψη 35 της απόφασης, σύμφωνα με την οποία μια υπερβολικά ανελαστική εφαρμογή του «αμάχητου τεκμηρίου» της κοινοποίησης/παραλαβής η οποία εμποδίζει τα εθνικά δικαστήρια να λαμβάνουν υπόψη τις περιστάσεις κάθε περίπτωσης μπορεί να συνιστά αδικαιολόγητο περιορισμό του δικαιώματος «πρόσβασης σε δικαστήριο» το οποίο κατοχυρώνεται από το αστικό σκέλος του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.

3. Με βάση τα ανωτέρω, η εφαρμογή των αρχών αυτών στα πραγματικά περιστατικά της υπό κρίση υπόθεσης (και, ειδικότερα, η χρονική σειρά των γεγονότων) και η συγκεκριμένη δήλωση με οδήγησαν να διστάσω και να αναρωτηθώ αν όντως συνέτρεχε λόγος να διαπιστωθεί επί της ουσίας η παραβίαση του δικαιώματος «πρόσβασης σε δικαστήριο», το οποίο κατοχυρώνεται από το αστικό σκέλος του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης, στοιχεία τα οποία βρίσκονται στον πυρήνα της διαφωνίας μου σχετικά με την επιδίκαση δίκαιης ικανοποίησης στη βάση του άρθρου 41.

4. Θα εκθέσω ακολούθως εν συντομία την εν λόγω χρονολογική σειρά: στις 31 Μαΐου 2002, υπάλληλοι της πολεοδομικής υπηρεσίας επισκέφθηκαν τον χώρο της κατεδάφισης, συνέταξαν έκθεση αυτοψίας, έδωσαν διαταγή να σταματήσουν οι εργασίες κατεδάφισης και επέβαλαν πρόστιμο 4.200 ευρώ, αλλά

προέβησαν σε κοινοποίηση, με τοιχοκόλληση στο κτίριο (σύμφωνα με τις δηλώσεις των εθνικών αρχών, τις οποίες έκαναν δεκτές τα εθνικά δικαστήρια), μόλις στις 21 Ιουνίου 2002, ήτοι λίγο περισσότερο από δύο εβδομάδες μετά την ημερομηνία κατά την οποία ο προσφεύγων θεωρείται ότι εκτέλεσε την από 8 Μαΐου 2002 διαταγή κατεδάφισης. Ωστόσο, ο προσφεύγων βεβαιώνει ότι δεν παρέλαβε την εν λόγω έκθεση κατά την κοινοποίησή της, ούτε σε άλλη χρονική στιγμή πριν από τις 19 Ιουνίου 2003, ήτοι σχεδόν ένα έτος αργότερα.

5. Αφού παρέλαβε τελικά την έκθεση, ο προσφεύγων προσέφυγε στο διοικητικό εφετείο στις 4 Σεπτεμβρίου 2003 προκειμένου να αμφισβητήσει την έκθεση, καθώς και τη διαταγή/το πρόστιμο που του είχαν επιβληθεί. Η εν λόγω προσφυγή απορρίφθηκε από τα εθνικά δικαστήρια για τον μόνο λόγο ότι είχε παρέλθει η προθεσμία των 30 ημερών που ορίζεται στο άρθρο 4 § 2 του υπ' αριθ. 267/1998 προεδρικού διατάγματος. Για να καταλήξουν στο συμπέρασμα αυτό, τόσο το εφετείο όσο και το Συμβούλιο της Επικρατείας αρκέστηκαν στο να διερευνήσουν αν ο προσφεύγων είχε κινήσει τη διαδικασία εντός προθεσμίας 30 ημερών από την 21η Ιουνίου 2002, στηριζόμενα στο αμάχητο τεκμήριο της κοινοποίησης της έκθεσης στον προσφεύγοντα την εν λόγω ημερομηνία.

6. Λαμβανομένης υπόψη της υπερβολικής ανελαστικότητας με την οποία τα εθνικά δικαστήρια εφάρμοσαν εν προκειμένω το συγκεκριμένο αμάχητο τεκμήριο, στην απόφαση του Δικαστηρίου ορθώς επισημαίνεται (στις σκέψεις 32-33) η άποψη που διατυπώθηκε σε αποκλίνουσα γνώμη η οποία επισυναπτόταν στην υπ' αριθ. 1244/2008 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας της 9ης Απριλίου 2008 (σκέψη 19 της απόφασης), σύμφωνα με την οποία η σχετική προθεσμία των 30 ημερών έπρεπε να εφαρμοστεί με μεγαλύτερη ελαστικότητα προκειμένου να μπορέσουν τα εθνικά δικαστήρια να λάβουν υπόψη περιστάσεις όπως περιπτώσεις ανωτέρας βίας, καθώς και περιπτώσεις στις οποίες ο ενδιαφερόμενος δεν είχε λάβει γνώση, για αντικειμενικούς λόγους, της επίδικης έκθεσης ή απόφασης.

7. Μέχρι εδώ δεν έχω καμία αντίρρηση. Αντιθέτως, αυτό που με προβληματίζει είναι ότι, λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων που έχουμε στη διάθεσή μας, φαίνεται σαφές ότι αν εφαρμοστεί η πιο ελαστική προσέγγιση η

οποία προτείνεται στην αποκλίνουσα γνώμη που επισυνάπτεται στην απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, ο προσφεύγων (δικηγόρος στο επάγγελμα) δεν ενήργησε, σε κάθε περίπτωση, με την αναγκαία επιμέλεια ώστε να τηρήσει την ταχθείσα προθεσμία, όποια και αν ήταν αυτή. Εξάλλου, ο ίδιος δηλώνει ότι έλαβε γνώση της ύπαρξης της έκθεσης στις 19 Ιουνίου 2003, αλλά δεν κίνησε τη διαδικασία πριν από τις 4 Σεπτεμβρίου 2003. Ακόμη και αν ληφθούν υπόψη οι επιπτώσεις που μπορεί να είχαν οι δικαστικές διακοπές του Αυγούστου στον υπολογισμό των προθεσμιών που επιβάλλονται από τη νομοθεσία στο ελληνικό δίκαιο, παραμένει σημαντική η υπέρβαση της προθεσμίας των 30 ημερών η οποία ορίζεται στο άρθρο 4 § 2 του υπ' αριθ. 267/1998 προεδρικού διατάγματος (σκέψη 17 της απόφασης).

8. Θεωρώ επομένως σημαντικό να αναρωτηθώ αν, λαμβανομένων υπόψη των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης, υφίστατο αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της υπερβολικής ανελαστικότητας με την οποία τα εθνικά δικαστήρια εφάρμοσαν τη διάταξη αυτή και της επικαλούμενης από τον προσφεύγοντα προσβολής του δικαιώματος πρόσβασης σε δικαστήριο. Η πτυχή αυτή είναι ασφαλώς ιδιαίτερος σημαντική διότι, όπως παγίως έχει κρίνει το Δικαστήριο, αποστολή του δεν είναι να εξετάζει με ασαφή τρόπο την οικεία νομοθεσία και πρακτική, αλλά να αναζητεί αν ο τρόπος με τον οποίο εφαρμόστηκαν στην περίπτωση του προσφεύγοντος ή τον επηρέασαν συνιστά παραβίαση της Σύμβασης (βλέπε, για παράδειγμα, *Zavodnik κατά Σλοβενίας*, αριθ. 53723/13, § 74, 21 Μαΐου 2015 και *Urbšienė και Urbšys κατά Λιθουανίας*, αριθ. 16580/09, § 47, 8 Νοεμβρίου 2016).

9. Εντέλει, δύο παράγοντες με έπεισαν ότι, λαμβανομένων υπόψη όλων των στοιχείων, ήταν ορθό να συναχθεί το συμπέρασμα ότι, εν προκειμένω, υπήρξε παραβίαση του δικαιώματος «πρόσβασης σε δικαστήριο» το οποίο κατοχυρώνεται από το αστικό σκέλος του άρθρου 6 § 1:

α) καταρχήν, όσον αφορά το ασυμβίβαστο με το άρθρο 6 § 1 το οποίο απορρέει από έναν κανόνα εσωτερικής διαδικασίας, το Δικαστήριο έχει επίσης επιβεβαιώσει πολυάριθμες φορές ότι τα συμβαλλόμενα Κράτη διαθέτουν σχετική διακριτική ευχέρεια όσον αφορά τον καθορισμό των δικονομικών τους κανόνων

και ότι, παρότι εναπόκειται σε αυτό να αποφαινεται σε τελευταίο βαθμό σχετικά με την τήρηση των απαιτήσεων της Σύμβασης, δεν είναι αρμόδιο να λείει στις εθνικές αρχές ποια θεωρείται η καταλληλότερη πολιτική στον συγκεκριμένο τομέα (βλέπε, για παράδειγμα, *mutatis mutandis*, προαναφερόμενη απόφαση *Zavodnik c. Slovénie*, § 73) και

β) πρέπει να επισημανθεί ότι ούτε ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων ούτε ενώπιον του Δικαστηρίου δεν εξέθεσε η καθ' ης η προσφυγή κυβέρνηση επιχειρήματα έτσι ώστε να μην ευδοκιμήσει, επί της βάσης αυτής, η εσωτερική διαδικασία ή η προσφυγή αντίστοιχα που άσκησε ο προσφεύγων (καθώς και ότι ούτε ο προσφεύγων έδωσε απάντηση επί αυτού).

10. Με βάση τα ανωτέρω, όσον αφορά το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης που υποβλήθηκε στη βάση του άρθρου 41 της Σύμβασης, δεν μου φαίνεται ορθό να επιδικαστεί στον προσφεύγοντα ποσό για την ηθική βλάβη που απορρέει από τη συγκεκριμένη πτυχή της αιτιάσής του επί του πεδίου του άρθρου 6 § 1. Πράγματι, ακόμη και αν υιοθετηθεί μια ελαστική προσέγγιση όσον αφορά τον υπολογισμό της προθεσμίας που τίθεται βάσει της εθνικής νομοθεσίας, σε κάθε περίπτωση η καθυστέρηση που σημείωσε ο ίδιος ο προσφεύγων μεταξύ της 19ης Ιουνίου 2003 και της 4ης Σεπτεμβρίου 2003 θα είχε πιθανότατα οδηγήσει τα εθνικά δικαστήρια να απορρίψουν την αίτησή του ως εκπρόθεσμη.

11. Παρότι συμφωνώ ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης λόγω της διάρκειας της διαδικασίας ενώπιον των τοπικών δικαστηρίων, θα επιδίδω στον προσφεύγοντα αποζημίωση για ηθική βλάβη μόνο για τη συγκεκριμένη πτυχή της αιτιάσής του, ύψους 950 ευρώ.

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο έγγραφο

Η μεταφράστρια

Μαρία Καραμπάτσα